

L'arquitecte mataroní Agàpit Borràs i Plana forma part del Consell Municipal del Patrimoni Arquitectònic de Mataró, que elaborà el *Pla Especial del Catàleg*, en representació del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

És autor d'un treball d'investigació sobre el patrimoni arquitectònic de les diferents poblacions del Maresme.

En el seu article concreta els criteris que serviren per a la catalogació dels edificis més significatius de la ciutat, aquells que permeten la lectura de la història a través dels diferents moviments, èpoques o estils.

“La pèrdua del passat, col·lectiu o individual, és la gran tragèdia humana; i el nostre passat l'hem tirat per la borda com aquell noi que destrossa una rosa”
Simone Weil. *L'Enracinement*, 1949.

UN PLA GENERAL QUE HA DURAT 98 ANYS

(Des del *Pla de l'Eixample* d'Emili Cabanyes i Melcior de Palau de 1878 fins al *Pla d'Ordenació* de 1976).

El nucli urbà primitiu de Mataró s'originà aproximadament al segle XIV en el mateix indret de l'antiga ciutat romana, i la seva estructura quedà definitivament ordenada en el segle XVI en construir-se les muralles i els portals que donarien accés als camins veïnals (Camí Ral, Camí del Mig, Camí d'Argentona, Camí de Valdeix, etc.).

Durant els dos segles següents (XVII-XVIII), el creixement es produeix fora muralles en direcció al mar i a partir dels eixos veïnals abans esmentats.

Aquest creixement fora muralles queda definitivament estructurat en el *Pla de l'Eixample* de 1878 d'Emili Cabanyes i Melcior de Palau. Els límits d'aquest *Pla d'Eixample* són les Rondes, circuit heptagonal concèntric a les muralles del segle XVI.

Aquest *Pla*, el primer Pla d'Ordenació Urbànica de la ciutat, ordena el creixement de la població fins ben entrada la postguerra.

Els anys cinquanta assenyalen el creixement urbanístic de Mataró mes enllà de les Rondes i l'inici del creixement suburbial com un arc en la part alta de la ciutat entre la carretera d'Argentona i la carretera de Mata (Cerdanyola, la Llàntia, Cirera, Molins, Vista Alegre i Rocafonda).

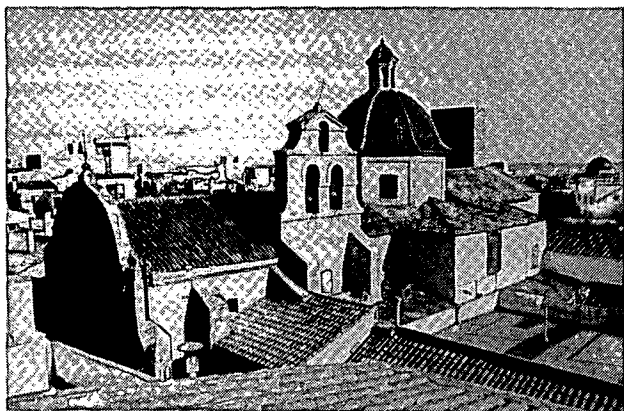
Si l'arc suburbial és un fet irreversible pel que fa a les afores del nucli urbà —els 17 anys

d'alcaldia de Pedro Crespo Gil són determinants—, també ho és en el mateix nucli urbà, la destrucció de Can Xammar, i la construcció d'un edifici que atenta contra totes les normes del bon gust en el seu lloc, per posar l'exemple més rellevant.

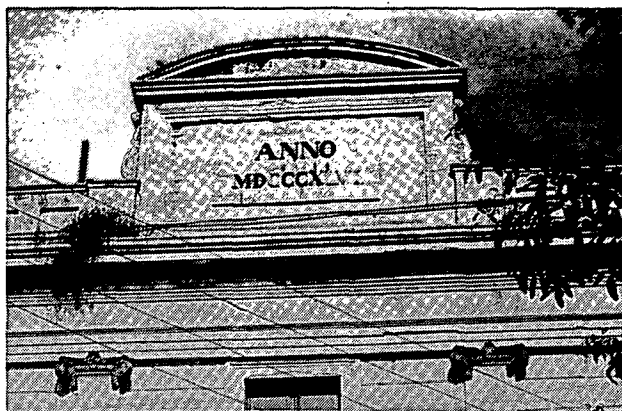
No ens ha de fer vergonya de dir-ho: Mataró ha perdut la seva identitat arquitectònica, i perdent-la, ha perdut part de la seva història i de la seva cultura. Difícilment en els suburbis de la ciutat, l'encertat disseny de l'obra pública municipal recent podrà neutralitzar la mediocritat arquitectònica i urbanística d'aquestes àrees, i també serà difícil que aquestes mateixes intervencions municipals puguin resoldre per si mateixes allò que l'incultura ha anat desfent en el nucli urbà. Ho hem de dir; la manca de cultura en les institucions polítiques i culturals de l'època tenen un alt grau de responsabilitat, per altra part els arquitectes, enginyers i els inversors immobiliaris han fet la resta.

Si com abans s'ha dit el *Pla de l'Eixample* de 1878 ordena el creixement urbà fins als anys de la postguerra, el nou *Pla d'Ordenació* de 1976 poca cosa ha pogut fer per racionalitzar déficits i preveure ordenacions puntuals d'un procés urbanístic, que sortosament ha vingut frenat per la crisi econòmica dels anys 70.

En els darrers anys de la Dictadura i següents abans de les eleccions municipals, les associacions de veïns i els moviments populars han fet un pa-

Conjunt de l'església de St. Josep. Segle XVII.
Fotografia Agàpit Borràs.

Frontó de l'edifici de l'antic Jutjat, a la plaça Gran (1856).
Fotografia Agàpit Borràs.

per estimable per aturar propostes que haurien suposat el darrer acte d'una política de desencerts. Assenyalem en aquest apartat els moviments populars contra el port, l'aparcament a la Riera (antic cinema Modern i darrera l'Ajuntament), l'aparcament a la Rambla, i destrucció del cinema Clavé).

EL PLA ESPECIAL DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ.

El nou Consistori Municipal, fruit de les eleccions democràtiques de 1979, va convocar una sèrie de professionals i estudiosos en el camp de la cultura i l'urbanisme per endegar la confecció d'un catàleg i posterior *Pla Especial de Protecció de la Ciutat de Mataró*.

La idea ha estat de recollir els edificis més significatius al llarg del procés de construcció de la ciutat, permetent una lectura de la pròpia història de l'arquitectura en els seus diferents moviments i estils, llegint els propis edificis de la ciutat.

Aquests són els apartats reproduïts del propi *Pla Especial*:

I. Restes i vestigis arqueològics.

Bàsicament inclou tots els assenyalats i els criteris relacionats implícitament o explícitament, en la *Carta arqueològica de Mataró* vigent.

II. La ciutat antiga (s. XV-XVIII).

Es tracta d'un període històric que ha deixat una bona impressió en la configuració del sector històric de la nostra població, a través de successives etapes: formació del nucli primitiu (s.XV), l'emmurallament de la vila (s.XVI), el seu creixement foraners (s.XVII) i l'ulterior desenrotllament radial (s.XVIII).

S'hi troben els edificis públics més antics de la ciutat, i els privats que han perdurat fins els nostres dies, conservant els trets originals, total-

ment o parcialment. També en formen part masies i cases pairals dels veïnats i els llenços de la muralla cinc-centista avui encara existents.

III. La ciutat industrial (s. XIX-XX).

Comprèn el període d'expansió de la caseria urbana fins a les Rondes, amb algunes excepcions indispensables de forma de les esmentades vies. Apart de reunir-s'hi els edificis més representatius dels moviments arquitectònics històrics, també s'hi inclouen aquells altres que són una mostra d'arquitectes destacats tan locals com forans:

Neoclàssic en general

Obra de Miquel Garriga

Historicisme en general

Obra d'Elies Rogent

Obra de Jeroni Boada

Modernisme en general

Obra d'Antoni Gaudí

Obra de Josep Puig i Cadafalch

Obra de Melcior de Palau

Noucentisme en general

Obra de Felicià Carreras

Obra de Josep Goday

Obra d'Emili Cabanyes

Altres tendències arquitectòniques i decoratives del segle XIX i principis de l'actual.

Arquitectura fabril

Elements no inherents a l'arquitectura

Racionalisme en general

Obra de Lluís Gallifa

Obra de Miquel Brullet

A part aquests elements arquitectònics s'ha tingut interès a inventariar i protegir:

Ordenació de carrers

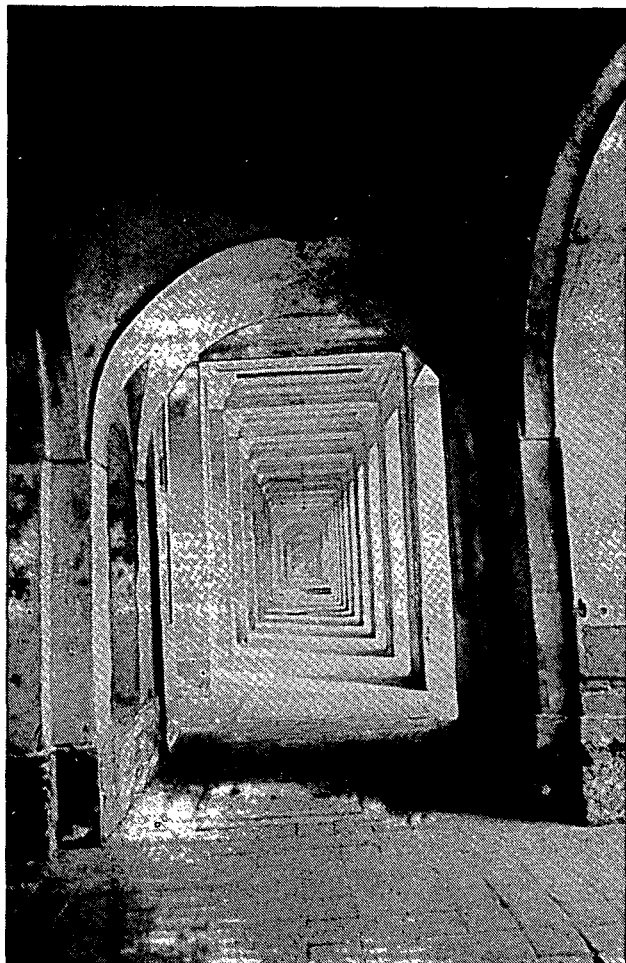
Muralls

Capelles votives

Escuts i armes

Xemeneies industrials

Fonts del terme municipal

Interior del pòrtic del Cementiri.
Obra neoclàssica de Miquel Garriga i Roca o Antoni Rovira i Trias.
(segona meitat segle XIX).
Fotografia Agàpit Borràs.

Repartidor de la Companyia d'Aigües.
Muralla dels Genovesos. Obra de Jeroni Boada (1865?).
Fotografia Agàpit Borràs.

Els criteris de protecció s'han fet operatius perquè puguin servir en la feina quotidiana municipal de concessió de llicències:

- A Protecció de façanes, volums interiors.
- B Protecció de façanes i volums.
- C Protecció d'elements secundaris.
- D Protecció de conjunts, perímetres i ambients urbans.
- E Protecció d'elements naturals (fonts, jardins, etc.)
- F Protecció de conjunts i restes arquitectòniques.

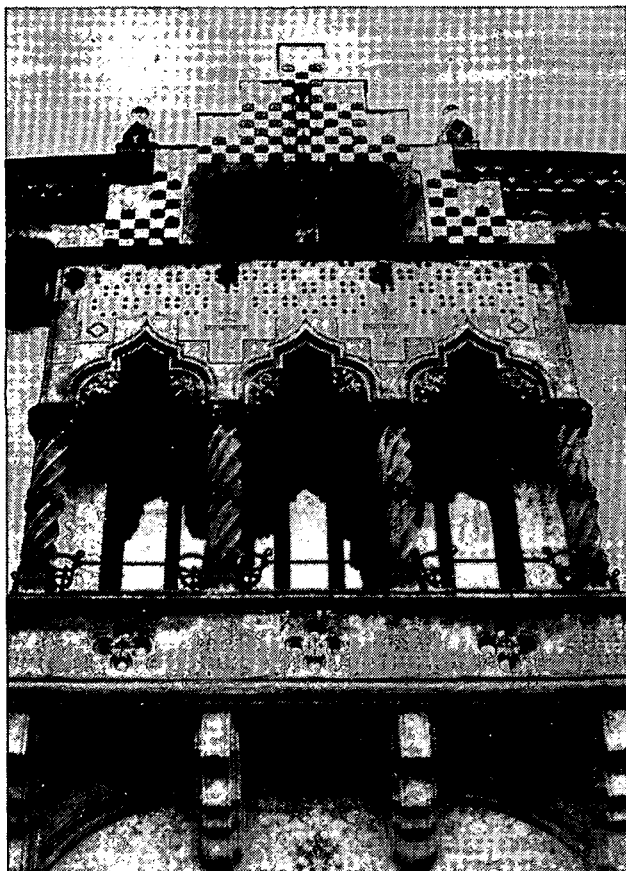
REFLEXIONS ENTORN AL CATÀLEG I PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ.

Estic personalment satisfet de les aportacions culturals que es varen produir en l'elaboració del *Catàleg* i del resultat final del mateix. Ha estat una feina de sistematització en la protecció del patrimoni arquitectònic mataroní, que si l'Ajuntament la vol utilitzar, serà de gran utilitat per a la població.

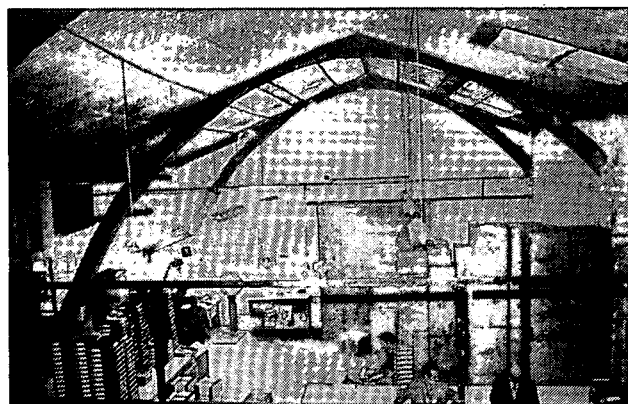
Paral·lelament a aquesta recopilació d'elements arquitectònics que configuren el *Catàleg*, ha estat un encert la creació en l'Ajuntament d'una oficina de disseny de l'obra municipal. La creació d'aquesta oficina ha vingut a modificar la manera com s'havia portat fins ara la producció de les obres municipals, i el nombre ja important de diferents intervencions en el terme municipal en les quals s'observa una reflexió arquitectònica sobre la construcció de la ciutat, avalen aquesta idea.

Les mateixes obres municipals recents o les intervencions puntuals fruit d'una política de concursos com per exemple la restauració del Mercat de la Plaça Gran han creat al seu entorn un procés de rehabilitació i millora arquitectònica.

No obstant això, crec que aquesta política iniciada amb la redacció del *Catàleg Arquitectònic*, i el *Pla Especial de Protecció*, i continuada amb el disseny de l'obra pública des de l'Ajuntament a través de la seva oficina tècnica, hauria de venir complementada amb una decidida intervenció municipal que modifiqués la monòtona mediocritat de la imatge urbana.

Can Coll i Regàs, Carrer d'Argemona.
Obra de Josep Puig i Cadafalch (1898).
Fotografia Agàpit Borràs.

Nau de la fàbrica de la Cooperativa Obrera Mataronense
(avui Asensio S.A.), amb cavalls parabòlics, obra d'Antoni Gaudí.
Fotografia Agàpit Borràs.

En la perifèria suburbial la intervenció es fa més difícil. Lògicament el *Pla Especial* no va catalogar cap edifici, i les intervencions municipals en les obres públiques difícilment poden crear una rehabilitació de l'entorn degradat. Però no per això una política municipal de rehabilitació de la imatge urbana no ha de preveure propostes concretes en aquests sectors. Una mesura a portar a terme en aquestes àrees suburbials podria ser la substitució d'aquelles edificacions degradades i en mal estat a partir de subvencions per nous edificis en el mateix lloc projectats en l'Ajuntament o des de l'Ajuntament. Un assaig d'aquest tipus podria permetre una progressiva, encara que lenta, substitució de l'arquitectura d'aquestes zones perifèriques a la ciutat.

En qualsevol cas, el *Pla Especial* no podia fer res més que catalogar el que ha quedat de la desfeta arquitectònica de Mataró i no podia fer l'artífex de recuperar allò que ha estat enderrocat des de la postguerra fins ara. El que sí que és cert és que el debat produït entorn de la redacció del *Catàleg*, així com els produïts anteriorment en les campanyes de reivindicacions urbanes als anys de l'oposició, han creat una sensibilitat entre els ciutadans que les institucions polítiques i culturals de la nostra ciutat han d'aprofitar perquè a partir d'una política progressiva de rehabilitació, aprofitant intel·ligentment les ajudes i subvencions que donen avui els organismes públics, s'arribi a trobar plaer tot passejant per Mataró, sigui quina sigui la zona que s'escolleixi.

Agàpit Borràs i Plana.

Homogeneïtzacions cromàtiques en certs carrers del nucli urbà (proposar una gamma de colors) promogudes per l'Ajuntament, eliminar progressivament certs enrajolats en façana, intervenció directa a nivell formal en la concessió de llicències, dinamització de certes propostes iniciades amb anterioritat (reforma de l'edifici de Can Xamar), serien mesures a portar a terme de forma immediata per l'Ajuntament en el nucli urbà.